Dengê KOMKAR

ÖZEL EK Ekim 1982

FAŞİST CUNTA DA EKONOMİYİ KRİZDEN ÇIKARAMAZ

Ahmet TAŞ

24 Ocak kararları, yani faşizmin ekonomik politikası uygulamaya konulduğu zaman emperyalizm ve tekelci Türk burjuvazisi ne yaptıklarını çok iyi biliyor, gelinen noktada kendileri açısından atılması zorunlu adımı atıyorlardı. Bu politika başlıca üç önemli özelliğe sahipti. 1- 24 Ocak kararları tüm emekçi kesimleri, küçük esnaf ve sanatkarı ezmeyi, yoksullaştırmayı hedef almaktaydı. 2- Bu kararlar, sermaye içerisinde de çatışmalara meydan vermekte, büyük balıkların küçük balıkları yutması kuralına uygun olarak tekelleşme hızlandırılmaktaydı. 3- Bu politika Türkiye koşullarında politik yapıda önemli değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılıyordu. Yani faşizme gidilmeden uygulanması şansı yoktu.

Sömürü çevreleri içerisinde 24 Ocak kararlarının uygulanmasında üstlendikleri yönlendirici rol bakımından, aktif olan ve sonucu etkileyici çalışmaları bulunan grupları üçe ayırmak mümkün. Bunlar: a) Bankalar b) Bankerler c) Sanayi kesimidir.

Bankerler geniş kitlelerin elindeki küçük tasarrufları toplamak ve piyasadan büyük ölçüde para çekmek bakımından ekonomik kararların uygulanmasında önemli bir rol oynadılar. Bunu yaparken de kullandıkları en güçlü silah faiz ödenek idi.

Diğer taraftan Bankaların rolü de eskisine oranla son dönemde arttı. Bir taraftan yüksek faiz ödedikleri için tasarruf sahipleri bu kuruluşlara yöneldi, diğer taraftan ise artık eskisi kadar kolay bulunamıyan kredinin kaynağı oldukları için ekonomik ve politik ağırlıkları arttı. Para ve kredi ile uğraşan bankalar aynı zamanda hem bankerlerle ve hem de birbirleriyle çekişmek zorunda kaldılar.

Bankalar da, tıpkı bankerler gibi piyasadan büyük ölçüde para çektiler. Öyle ki 1980 yılı Temmuz ayından, 1982 yılının Haziran ayı ortasına kadar bankalardaki toplam mevduat üç katına çıktı ve 1 trilyon 641 milyar liraya ulaştı. Tasarruf mevduatı ise daha hızlı bir tempoda yükselme gösterdi. İki yılda tasarruf mevduatında görülen artış 824 milyar lira oldu. Yüksek faiz ödenmesi yüzünden küçük tasarruf sahipleri vadeli mevduata yöneldiler. 1980 Temmuzundan önce bankalardaki vadeli mevduat miktarı 98 milyar lira iken, bu yılın haziran ayı ortasında 864 milyar lirayı buldu. Diğer bir açıdan bakılırsa, 1980temmuzunda vadeli mevduatın toplam mevduat içerisindeki oranı yüzde 20 cıvarında iken, bu pay haziran 1982'de yüzde 53'e çıktı. Oysa aynı dönemde vadesiz tasarruf mevduatının payı % 33'ten 13'e, ticari mevduatınki ise % 37'den 22'ye düşmüş bulunuyordu. (Cumhuriyet 30.6.1982)

Ancak bankalar açısından sorun sadece yüksek faiz ödiyerek piyasadan para emmekle bitmiyor. Bu kurumların topladıkları mevduatı ödedikleri faizden daha yüksek bir faiz karşılığında vermeleri de gerekir. Her nekadar bugün bankaların bankacılık dışında çeşitli ekonomik faaliyetleri var ve büyük olanları sanayi ile önemli ölçüde iç içe geçmişlerse de bunlar topladıkları parayı kredi biçiminde veremedikleri taktirde iflas ederler. Oysa Türkiye'de uygulandığı oranda genellikle % 60'ın üzerinde bir faiz karşılığında kredi kullanmak oldukça güçtür ve bu yükün altından kalkabileceklerin sayısı hayli azdır. Bu yüzden de yüksek faiz ödiyerek piyasadan para çeken bankalar, onu piyasaya sürmede büyük güçlüklerle karşılaştılar ve karşılaşmaya devam ediyorlar.

İzlenen ekonomik politika banka ve banker dışında kalan sömürü çevrelerini de aynı ölçüde etkiliyor, aralarında hızlı bir yarış ve yoketme mücadelesi sürüyor. Bu mücadele; a) Tekellerle, tekelci nitelikte olmıyan kesimler arasında b) Tekellerin kendi aralarında (Hem aynı üretim dalında ve hem de değişik dallarda faaliyet gösterenler arasındadır.)

Hiç kuşkusuz bu arada bazı güçlü kuruluşlar da iflasa sürüklenebilirler ama esas olarak mücadele tekellerin zaferiyle sonuçlanacaktır. 24 Ocak kararlarının uygulanmasından bu yana küçük sermaye sahipleriyle, küçük esnaf ve sanatkârın hızlı bir biçimde eridiğini somut olarak görmemek mümkün değil. Bu iflaslar o derece büyük ölçülere vardı ki, gerici burjuva basınında bile buna dikkat edilmesi gerektiği vurgulanıyor ve orta tabakaların yok olduğu bir toplumda (kendi açılarından) ortaya çıkacak tehlikelere dikkat çekiliyor.

İzlenen ekonomik politikada etkili rol oynıyan kesimlerden bugüne kadar en büyük darbeyi bankerler yedi. Başlangıçta devlet tarafından desteklenen ve el altından örgütlenmelerine katılan bankerler, yüz milyarlarca liraya varan mevduat topladılar. Ama belli bir aşamadan sonra tekellerin çıkarları gereği artık bunların daha fazla yaşamaları zorunlu olmaktan çıktı ve onları ortaya çıkaran ekonomik kurallar bu sefer kendilerini yemeye başladı.

Ve bu arada izlenen ekonomik politikanın gereği olarak asıl zararı çeken küçük tasarruf sahipleri oldu. Bankerlerin en güçlüsü olan Kastelli'nin iflas etmesi, devletle sermaye çevrelerinin nasıl aynı çarkı çevirdiklerini ve devletin halkı sömürücülere soydurmak için nasıl bir araç olarak kullanıldığını gösteren mükemmel bir örnek oldu. Halktan 100 milyar liradan fazla para toplıyan Kastelli, iflas bayrağını çekmeden önce Bakanlarla görüşüyor, herşeyi onlarla birlikte planlıyor ve aynı planın gereği olarak elini kolunu sallıya sallıya İsviçre'ye gidiyordu. İlk günlerde devlet güya Kastelli'ye para yatıranları koruyormuş gibi davrandı. Kastelli'nin mal varlığının borçlarını karşılıyacak miktarda olduğu söylendi. Ama kısa bir süre sonra devletin Kastelli'lerin kendisi olduğu bir kez daha ortaya çıktı. Ne devlet tasarruf sahiplerini korumak niyetindeydi ve ne de Kastelli'nin mal varlığı söylendiği gibi borçlarını karşılıyabilecek düzeydeydi. Üstelik burjuva gazeteleri Kastelli'yi kahraman bir kişi ilan etmeye, onun "mertliği"nden dem vurmaya kadar vardırdılar işi.

Kastelli'nin iflas ettiği günlerde devlet paniğin daha büyük ölçülere varmasını engellemek için Merkez Bankası kanalıyla bankalara nakit para aktardı. Gazetelere yansıyan haberlere göre aynı günlerde bankaların kasalarındaki nakit para 24 milyar lira azalma ve piyasadaki para miktarı ise 21 milyar lira cıvarında artış göstermişti. Ama Türk burjuvazisinin nefes alış-verişini çok dikkatli bir şekilde dinliyen İMF derhal devreye girdi ve "Enflasyon yükseliyor" diye açıklamada bulundu. Hiç kuşkusuz İMF'nin uyarısı faşist cunta için bir emir niteliğindeydi ve cuntanın kukla hükümeti derhal piyasaya para akınını kesti.

Bankerlerin çöküşünün arkasından bankaların durumu güncellik kazandı. Çünkü uygulanan politikanın temel kurallarından birisi "koşullara ayak uyduramıyan"ların ölmesiydi. O halde izlenen ekonomik politikaya ayak uyduramıyan, bankaların hizaya sokulmaları gene bu politikanın mantığı gereğiydi. Burjuva basınında "Banka Operasyonu"ndan daha çok bahsedilmeye başlandı. Ancak ne var ki bankerlik rezaletinden sonra faşist cunta bankaların da aynı biçimde iflas etmelerini göze alamadı. Bunun yerine bu işin devletin müdahalesi ve kontrolü altında yapılması düşünülüyor. Güçsüz bankaların güçlülerin denetimine girmesi ve hatta onlarla bütünleşmesi "yasal" yollardan haledilmeye çalışılıyor. Yeni maliye bakanının açıklamaları da bu yöndedir. Önümüzdeki dönem, banka tasfiyelerinin şu veya bu biçim altında gündeme geleceği dönem olacaktır.

Banka ve bankerler dışında kalan sermaye çevreleri de büyük güçlüklerle yüzyüze bulunuyorlar. Bunları çıkmaza sürükliyen ve zayıf olanların çöküşünü hızlandıran etkenleri başlıca şu şekilde sıralıyabiliriz:

a) Kredi bulmada çekilen zorluklar.

b) Kur farklarından doğan borçların ödenmesinde ortaya çıkan güçlükler.

c) Pazar sorunu.

Kredi kullanmada çekilen zorluklar: Bu, pratikte en çok karşılaşılan ve etkisi çıplak gözle görülebilen bir sorundur. Yazının daha önceki bölümlerinde de üzerinde durulduğu gibi Türkiye'de bugün artık eskisi gibi ucuz kredi bulmak mümkün değil. Bu da en başta küçük esnaf olmak üzere, tekelci olmıyan sermaye kesimlerini ve hatta bazı tekelleri sarsıyor, if-

las etmelerine neden oluyor.

Kredi faizlerinin yüksek olması ekonomik durgunluğun da önemli nedenlerinden bir tanesidir. Böylesine pahalılaşmış bir krediyi kullanmak, yatırım maliyetlerini arttırır ve sonuçta da piyasaya sürülecek malların fiyatlarının yüksek olmasına neden olur. Bu durum ise yatırım yapılmasını engelleyici bir role sahiptir. 24 Ocak kararlarının yarattığı en önemli çıkmazlardan biri bu noktada düğümleniyor. Toplanan tasarruflar yatırımlara yöneltilemiyor.

b) Kur farklarından doğan borçların ödenmesinde ortaya çıkan güçlükler: Bu borç türünde meydana gelen çoğalma, Türk lirasının sürekli olarak yabancı paralara karşı değerinin düşmesi, yani devalüe edilmesidir. 24 Ocak kararlarının yürürlüğe girmesinden önce işverenler yatırım yapmak amacıyla ithalata gittikleri tarihteki kur üzerinden borçlanıyorlardı. Liranın değerinin düşürülmesi halinde devlet ya aradaki farkı kendisi karşılıyor, ya da başka türlü kolaylıklar sağlıyordu. Oysa 24 Ocak kararları bu duruma son verdi. Böyle olunca Türk lirasının eski değeri üzerinden borçlanan firmaların, borç yükü birden bire arttı. Diyelim ki 1 ABD Dolarının 20 Türk lirası olduğu bir dönemde herhangi bir işveren 1 milyon dolarlık ithalat yapmış olsun. Bu durumda borcu 20 milyon Türk lirasıdır. Oysa liranın değeri sürekli düşüyor. Gene varsayalım ki 1 Dolar 50 liraya çıkmış olsun. Bu durumda daha önceleri 1 milyon dolarlık ithalat yapan işverenin borcu 20 milyon değil, 50 milyon liradır. (1.000.000x50) Eskiden aradaki 30 milyon liralık borcu devlet karşılar veya işverene çeşitli kolaylıklar sağlarken, 24 Ocak kararlarının uygulanmasıyla birlikte bu politika terkedildi. Kredi kullanma olanakları da çok sınırlı kaldığına göre artan borç yükünün iflaslar doğurması bir bakıma kaçınılmaz hale geliyor.

c)Pazar sorunu: Pazar sorunu diğer bazı etkenlerin yanısıra (a) ve (b) şıklarında sayılan nedenlerden ötürü de ortaya çıkmaktadır. Bir yandan kredi faizlerinin (maliyetlerinin) yüksek oluşu, diğer yandan ise sürekli devalüe edilen Türk lirasının değerinin düşmesi sonucu artan borç yükü işletmelerde maliyetlerin yükselmesine neden oluyor ve dolayısıyla üretilen mallar pahalılaşıyor. Ayrıca tekelci uygulama da mal fiyatlarının yüksek tutulması sonucunu doğuruyor.

Diğer taraftan geniş emekçi yığınlar ileri derecede yoksullaştırıldı. Bu yığınlar açısından aynı sonucu doğuran fiyatların arttırılması ile ücretlerin düşük tutulması olayı, tüketimi de iki yönlü olarak etkiledi. Bir yönüyle mevcut gelir düzeyinde yığınların satınalabilecekleri mal miktarı toplam olarak azaldı, diğer yönüyle ise tüketilen mal türlerinde değişiklik ortaya çıktı, oranı değişti. Aşırı bir geçim sıkıntısı içerisine düşürülmüş bulunan kitleler, doğal olarak ellerindeki parayla en zorunlu ihtiyaç maddelerini satınalmaya yöneldiler. Örneğin: dayanıklı tüketim malları ile lüks sayılabilecek mallardan vazgeçip, daha zorunlu olan gıda, giyim ve benzeri mallara yöneldiler.

Gene 24 Ocak kararları arasında yer alan "Türk sanayii dışa açılmalıdır, dışa açılmayı başaramıyanların yaşama şansı zayıf olur" görüşü bu nedene dayanıyor. Başka bir deyişle 24 Ocak kararları sonucu iç pazar önemli derecede daraldı, dışarıya açılarak ihracat yapabilen firmalar ihtiyaç hissetikleri mali kaynağı bulabiliyor ve yakayı kurtarabiliyorlar, yapmıyanlar ise bunalımdan kurtulamıyorlar.

İhracat Artışının İçyüzü

Dikkat edilerse son bir-iki yıldır burjuva basınında ihracatın arttırıldığına dair bilgiler yer alıyor. Bu çevreler genellikle bazı rakamlar veriyor ve bunları geçmiş yıllarla karşılaştırarak ihracatın arttırıldığını öne sürüyorlar. Oysa ihraç edilen mallardan elde edilen gelirin miktarına bakmak sadece işin bir yönüdür ve her zaman gerçek anlamda bir artışı ifade etmiyebilir. İhracatın yanısıra ithalatın da ele alınması gerekir. Ayrıca ithal ve ihraç edilen malların fiyatları arasında karşılaştırma yapmak da aynı ölçüde önemlidir. Bir ülke, ihtiyaç duyduğu bir malı ithal etmek için, ne kadar mal ihraç etmek zorunda kalıyor ve geçen zaman bu dengeyi o ülkenin lehine mi değiştiriyor, alehine mi, yoksa aynı durumda mı tutuyor? Dış ticaret üzerinde durulurken "Ticaret Hadleri" denilen bu olayın bilinmesi hayati derecede önemlidir.

"24 Ocaktan buyana ticaret hadlerinde ülkemizin uğradığı iki yıllık kayıp 1970'ten 1979'a geçen süredeki on yıllık kayıptan fazladır (oran olarak). Bu rakamlar 1970=100, 1979=200 ve 1981=52'dir. Bu ticaret hadleri rakamları ekonomideki kanamanın ne büyüklüklere ulaştığının yadsımasız ölçüsüdür. (A.Başer Kafaoğlu, 20 Temmuz 1982 tarihli Cumhuriyet).

Görülüyor ki ticaret hadleri Türkiye'nin alehine işlemeye devam etmektedir. Türkiye 24 Ocak kararlarının uygulanmasından sonra herhangi bir malı ithal etmek için bu kararlarının uygulanmasından önceki dönemde sattığından daha çok mal satmak zorundadır. O halde dış ihracatın şu kadar milyon dolar arttığını iddia etmek aslında gerçekçi bir değerlendirme değildir. Sadece elde edilen gelir değil, dışarıya ödenenin de bilinmesi gerekir.

Bu arada cevaplandırılması gereken diğer bir sorun ise ticaret hadlerinin neden aleyhte olduğudur. Bunun nedeni, ülkenin dışarıdan sömürülmesidir ve 24 Ocak kararları bu sömürüyü arttırdı. 24 Ocak kararları firmaların kredi bulmalarını güçleştirdi, onları parasal yönden güçlüklerle yüzyüze bıraktı. Firmalar bunun üzerinene pahasına olursa olsun ihracat yapma çabasına giriştiler. Bu da ister istemez en elverişsiz koşullara bile boyun eğmeyi zorunlu kıldı. O halde en elverişsiz koşullarda bile ihracat yapmaya boyun eğmek gerçek anlamda bir ekonomik gelişme sayılabilir mi? Kuşkusuz sayılmaz.

Esasında daha başka göstergeler de bu alanda gerçek bir gelişmenin olmadığını ortaya koyuyor.

"Bir ülkenin hem dış satımı yüzde 110 artsın hem dış ödeme açığı yüzde 60 azalsın ve hem de para değeri yüzde 260 düşsün... Bunun dünya ekonomi tarihinde örneği var mıdır?..

"Bir ülkede dış ödemeler (cari ödemeler) yüzde 60 azalırken paranın dış değeri yüzde 204 ya da yüzde 227 düşer mi?.." (aynı tarihli Cumhuriyet)

Zaten değer kaybı Türk lirasının iyileşmez hastalığıdır. 24 Ocak kararlarının uygulamaya konulmasından önce sürekli olarak varlığını devam ettiren bu hastalık bu kararlardan sonra da aynen sürüp geldi. 1946 yılında 1 Amerikan doları 2 lira 83 kuruştu. 1970 yılında 1 dolar 15.15, 1975'te 15.30, 1980'de 71.40 ve 1981'in 9. ayında ise 123.06 liraydı.

Görüldüğü gibi Türkiye'de ihracatın arttığı ve dış ödeme açığının azaldığı iddia ediliyor ama buna karşılık Türk parasının yabancı paralara karşı değer kaybı devam ediyor. Böylesine bir çarpıklığın ortaya çıkmasının asıl nedeni yukarıda da değinildiği gibi ticaret hadlerinin aleyhte gerçekleşmesi, yani emperyalist sömürüdür.

Tüm bunların ötesinde ithalatın ihracat karşısında nisbi olarak gerilemesi de her zaman lehte bir gelişme olanak değerlendirilemez. Ülke içindeki fiyat artışlarının ihraç ürünlerine yansıması ve bu yüzden toplam ihracatın artması söz konusu olabileceği gibi, ithalattaki azalma ekonomiye zarar verecek biçimde de meydana gelebilir. Son bir iki yıldır Türkiye'nin ithalatında böylesi bir düşme görülmektedir. Çünkü, ekonomik durgunluk nedeniyle yeni yatırımlar yapılamıyor ve yapılmış olanlar ise düşük kapasite ile çalıştırılıyor. Böyle olunca da ithalatta bir azalma ortaya çıkıyor ama, yatırımların yapılamaması ve düşük kapasite ile çalışma, diğer bir deyişle üretim kaybı pahasına. Hiç kuşkusuz bu tür bir azalmayı da lehte bir gelişme olarak değerlendirmek olanaksız.

Devletin Fonksiyonu

Yerli ve yabancı tekellerin çıkarına olan bu ekonomik politikanın uygulanmasında devlet bir aracı olarak rol alıyor. Gerek faşist cuntanın ve gerekse onun atadığı hükümetin faaliyetlerini bu açıdan değerlendirmek gerekir. Son zamanlarda yaşanan bir olay bu açıdan oldukça öğretici nitelikte.

Kastelli olayından sonra tekelci sermayenin sadık hizmetkârlarından Turgut Özal istifa etmek zorunda kaldı. Özal'ın istifasının ne gibi nedenleri vardı acaba? Şunu unutmamak gerekir ki sömürü düzeni ne zaman çıkmaza girse ve gerçek yüzünü kitlelerden gizliyemez hale gelse, hedef şaşırtmak için suç tek tek kişilere yüklenir veya buna benzer manevralar yapılır. Özal'ın istifasının temel nedeni de budur. Son zamanlarda faşist cuntanın tüm palavralarına rağmen halk kitleleri sömürü ve soygun çarkının işleyişini çok daha açık görebiliyorlar ve özellikle de bankerler rezaleti bunu daha da açığa çıkardı. Bu durum, faşist cuntanın izlediği ekonomik politikanın iflas etmesi anlamına geliyor. Cunta ise suçu kişilerin hatasına bağlı göstermek için Turgut Özal'ı harcadı. Yani bir uşak harcandı, yerine bir diğeri getirildi.

Oysa Özal'ın yerine gelen yeni maliye bakanı da aynı politikayı sürdüreceklerini, yani 24 Ocak kararlarını uygulıyacaklarını söylüyor. Aralarındaki

görüş farkı sadece bir takım ayrıntılara ilişkindir.

Önümüzdeki dönemde de uygulanacak politika, tekelleşmeyi hızlandıracak biçimde olacak ve kaynaklar devamlı olarak sermaye sınıfının en kodamanlarının emrine sunulacaktır. Örneğin: Özel kesimin devlet tarafından ne ölçüde teşvik edileceği yolunda sorulan bir soruya yeni maliye bakanı; "Her şeyi teşvik ederseniz, hiç bir şeyi teşvik etmiş olmazsınız" diye karşılık veriyor. Bunun anlamı gayet açıktır. Teşvikler güçlülerden yana olacaktır. Bakan gene izliyeceği politika konusunda bilgi verirken, gerek dara düşen işletmelere yardım yapılmasında ve gerekse kur farkı yükünün hafifletilmesinde işletmeler arasında fark gözetileceğini ve örneğin moda olan bir malı üreten veya pazarını yitirmiş bulunan ve dışarıya satış yapamıyan işletmelerin desteklenmiyeceğini, bunların tasfiye edilmelerinin göze alınacağını söylüyor. O halde önümüzdeki günlerde tekellerin güçsüz işletmeleri yutmaları ve iflasların birbirini izlemesi daha da kaçınılmaz hale gelecek. 24 Ocak kararları uygulamaya konulurken birbirleriyle sıkı bağlantısı olan iki önemli sonuca ulaşmak (Dış ödemeler dengesini sağlamak ve enflasyon oranını düşürmek) seçilen başlıca hedefler arasındaydı. Bu amaçla sıkı para politikası uygulamaya kondu. Ama fiyatlar bir süre daha artmaya devam etti ve 1980 yılında fiyat artışları yüzde 100'ün üzerine çıktı.

Faşist cuntanın işbaşına gelmesinden sonra ise baskı ve terör koşullarında fiyat artışları belli ölçülerde azaltılabildi. Ama hemen ardından ikinci bir sorun ortaya çıktı ve ekonomik durgunluk ileri boyutlara vardı. Son zamanlarda basına da yansıdığı gibi tekelci sermaye ekonomik bunalımı aşabileceği inancına sahip değildir. Bu kesim enflasyonla, durgunluk ve iflaslar arasında bocalayıp durmaktadır. Silah gücüyle ve sunni biçimde baskı altına alınmış enflasyon yeniden hızlanma eğilimi gösteriyor ki, İMF dahil bir çok kuruluş bu görüşlerini açıkladı. Ama öte yandan yerli ve yabancı tekelci sermayenin ekonomik durgunluğu ve hızlanan iflasları nereye kadar göğüsliyebileceği sorunu da vardır. Tekelci sermaye şu anda çeşitli biçimlerde etkisini hissettiren bunalımını bir dengeleme politikasıyla daha da ileriye götürmemek için çabalıyor.

TUSİAD bile kısa bir süre önce yayınladığı ingilizce bir raporda 24 Ocak kararlarına uygun olarak sürdürülen sıkı para politikasından övgüyle söz ettikten sonra, bugünkü faiz oranlarının yatırımları ve tam kapasite ile çalışmayı olumsuz yönde etkilediğini söyliyerek, yüksek faiz oranlarının gözden geçirilmesini istiyordu.

"Yapay olarak düşük tutulmuş faiz oranları nasıl geçmişte ekonomide sorunlara yol açtıysa, faizlerin yapay olarak yüksek tutulması da ciddi sorunlara yol açabilir. Bu nedenle faiz oranlarının ciddi biçimde gözden geçirilmesi ve bu oranların gerçekçi oranlar olup olmadığının saptanması zorunludur" (TUSİAD-Türkiye Ekonomisi 1982). Ayrıca büyük illerin sanayi odaları da aynı doğrultuda görüş belirtmeye devam ediyorlar.

Bu neyin göstergesidir? Bu emperyalizme bağımlı kapitalist bir ekonomideki çelişkili yapının göstergesidir. Ekonomi krize giriyor ve tekelci sermaye bunalımı aşmak için kendi çıkarları doğrultusunda yeni bir politika izliyor, ama bir süre sonra bu politika kendi karşıtını da doğurmaya başlıyor ve bir çıkmazın aşılması düşünülürken atılan adımlar yeni bir çıkmazı ortaya çıkarıyor.

Ama herşeye rağmen sıkı para politikasının daha bir süre devam ettirileceği açıktır. Örneğin faiz oranlarının düşürülmesi ve kredi musluklarının açılması piyasadaki nakit para miktarını arttırıp enflasyonu yeniden hızlandıracaktır ki bu İMF limitlerini aşmak anlamına gelir. Hiç bir burjuva hükümetinin şu aşamada bunu göze alamıyacağı da unutulmamalıdır. Esasında şikayetçi olsalar bile tekelci sermaye çevreleri de kredi musluklarının açılmasını şu aşamada istemeyi göze alamıyorlar. O halde durgunluk ve iflaslar önümüzdeki dönemde devam edecektir.

1982 yılının Ocak-Mayıs döneminde protesto edilen senetlerdeki artışlar da bunun göstergelerinden birisidir. Bu yılın ilk beş ayında protesto edilen senetlerin miktarı 82 milyar liradır. Bu miktar, 1981 yılına göre değer olarak yüzde 105,3, sayısal açıdan ise yüzde 15,4'lük bir artışı ifade eder. 1980 yılına göre ise artış oranları sırasıyla % 366,5 ve 44,3'tür.

Gene TUSİAD'ın bir raporuna göre Türkiye OECD ülkeleri içerisinde Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) yönünden en alt sırada yer alıyor. Ayrıca 1981 yılında kişi başına düşen GSMH halâ 1976 yılında erişilen düzeyin altında bulunuyor. (1976 yılında kişi başına GSMH 4771 lira iken, bu miktar 1981 yılında ancak 4737 liraya ulaşabilmiştir.)

Öte yandan durgunluk özellikle bazı sektörlerde büyük tahribata neden olmaktadır. Kısa vadeli krediye ihtiyaç gösteren inşaat sektörü cari faizle kredi kullanamadığından büyük bir durgunluğun içerisine itilmiş bulunuyor. 1982 yılının ilk 4 ayında alınan inşaat ruhsatlarında bir önceki yılın aynı dönemine oranla % 19,1'lik bir gerileme vardır. Ayrıca yapılarda 1 metre karenin maliyeti 11 bin liradan 13 bin liraya çıktı. Bu da herşeyden önce kira artışına neden olacaktır.

İflas ve durgunluğun etkisini en şiddetli biçimde gösterdiği bir diğer sektör ise tekstildir. Türkiye'nin en büyük ve en eski özel teşebbüs kuruluşlarından birisi olan Güney Sanayii bir süre önce kredi bulmakta güçlük çektiği için kapandı. Ancak daha sonra alacaklı bankalar ve daha başka iş çevreleri kuruluşu devralma girişiminde bulundular.

Tekstil sanayiinde kriz özellikte Kayseri-Adana yöresinde yoğun biçimde kendisini hissettiriyor. Örneğin bundan bir süre önce Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir araştırmanın sonuçlarına göre Tekstil dalında 26 binden fazla işçi çalıştıran, 26 firma üretimini durdurmuş bulunuyor. Üretimi sürdüren diğer birçok firmanın ise iş yavaşlatmasına gittikleri bilinmektedir. Türkiye'nin en büyük tekellerinden birisi olan Sabancılar bile tekstilde gelecekleri hakkında emin görünmüyorlar. Bu bakımdan önümüzdeki dönemde Bossa ve benzeri büyük kuruluşların da iflas edenler arasına katılacağını görürsek şaşmamalıyız.

Emekçi Kitlelerin Yoksulluğu Giderek Artıyor

24 Ocak kararlarının temel amacının emekçi kitlelerle, küçük esnaf ve sanatkarı ve toplumun diğer dar gelirli diye nitelendirilen kesimlerini sömürerek, daha geniş kaynakları tekelci sermayenin emrine vermek ve böylece düzeni çıkmazdan kurtarmak olduğu bilinmektedir. Faşist cuntanın ise bu alanda oldukça başarı sağladığını kabul etmek gerekir.

Bugün Türkiye'de işçi, memur, köylü, küçük esnaf ve sanatkar gibi sınıf ve tabakaların elde ettikleri gelirle asgari ölçüde bile olsa geçinme olanağı olmadığı ortadadır. Fiyatlar artarken, zamlar birbirini izlerken ücretler yerinde sayıyor. Grev ve toplu-sözleşme hakkı da gaspedildiğinden, hiç değilse emekçilerin belli bir kesiminin ücret artışını sağlama ve sosyal hakları genişletme olanakları da mevcut değil.

Faşist cunta emekçi yığınlara silahların desteğinde açlık ve yoksulluk getirirken, iki de bir oyalayıcı bir takım sözler ve yalan vaadlerle suçlarını gizlemeye çabalıyor. Sözde toplusözleşme yapmakla görevlendirilmiş olan cuntanın kukla örgütlerinden YHK, uzun süre oyaladıktan sonra gülünç oranlarda ücret artışı veriyor.

Yönetimi ele geçirdiğinden beri faşist cuntaya hertürlü desteği sağlıyan ve işçi sınıfına ihanet eden Türk-iş yöneticileri bile artık bu gerçeklere gözlerini kapatmaya cesaret edemiyorlar. İşçi sınıfının göstereceği tepkiden korktukları için bile olsa net ücretlerdeki düşüşten bahsediyorlar. Kısa bir süre önce Türk-iş bir açıklama yaparak asgari ücretin, gecekondu kirasını dahi karşılıyacak düzeyde olmadığını söylemek zorunda kaldı. Gene bu kuruluşun yaptığı araştırmaya göre 1978 yılında 25,95 lira olan günlük ortalama ücret 1979 yılında 22.60, 1980 yılında ise 16.58 liraya düşmüş bulunuyor. (Gerçek ücret) Bu ise bahsedilen yıllarda ücretlerin yüzde 44 oranında azaldıklarını gösteriyor. OECD'nin yayınladığı son raporda Türkiye'nin üye ülkeler arasında en düşük refah düzeyine sahip olduğu belirtiliyor.

Gene basına yansıyan araştırmalara göre, asgari ücret yürürlüğe girdiğinden bu yana sürekli olarak miktar yönünden arttırılmıştır. Ancak fiyat artışları daha hızlı olduğu için, satın alma gücü bakımından, yani net asgari ücret giderek gerileme göstermiştir. Örneğin: 1963 yılında 8.91 lira olan asgari ücret 1969 yılında 11.84 liraya, 1979 yılında 12.56 liraya çıkmış ve 1981 yılında ise 8.54 liraya düşmüştür. Kaldı ki işçilerin yaşam düzeylerinin düşürülmesi sadece ücret kısıtlanmasına gitmekle kalmıyor, bunun ötesinde diğer sosyal ve ekonomik haklarının ortadan kaldırılmasıyla daha geniş biçimde ortaya çıkıyor. Kıdem tazminatının devamlı şekilde kısılması ve taksitler halinde ödenmesi veya para yerine malla ödeme yapılması gibi.

İşsizlik, işçi sınıfının karşı karşıya bulunduğu sorunların en önemlilerinden bir tanesidir. Bir yandan ekonomi durgunluk içerisindedir ve işsiz-

lerin sayısı bu yüzden günden güne artış gösteriyor. Diğer yandan ise faşist cuntanın yarattığı baskı ve terör ortamında gerek kamu ve gerekse özel kuruluşlardan çok sayıda işçi ve memurun işine son veriliyor. Ücretlilerin durumu söz konusu olduğunda faşist cuntanın yeni Maliye Bakanı'nın söylediği şu sözler, gerçeği bütün çıplaklığıyla ortaya koyacak niteliktedir.

"12 Eylül'den sonra idare işçi çıkarmayı yasaklamıştır. Fakat işletmeler de ekonomik politikaya uyum için işçi çıkartacak düzeni de tutmuştur. Artık işçi söz konusu olan işe sahip olmaktır. Öyle bir duruma geldik ki, her kes ücret ne olursa olsun işi kaybetmemek durumunda. İşi kaybetmemek için ise işe yapışmak durumunda. İşte bugün bu arızalar geçtiğimiz dönemdeki görülmemiş bir enflasyonun sonucudur".

Görüldüğü gibi Bakan cuntanın işçi çıkarma yasağının nasıl besat bir yalandan ibaret olduğunu ve faşist generaller tarafından laf olsun diye işçi çıkarma yasağı ilan edilirken, işletmelerin işçileri diledikleri gibi işlerinden attığını açıklıyor. Buna ek olarak bakan, işçileri tehdit ediyor ve ücret artışı istendiği taktirde daha çok işçinin atılacağını söylüyor. Hatırlanacağı gibi bir süre önce Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı da aynı doğrultuda bir açıklama yapmış ve iş sahibi olup çalışmanın bir nimet olduğunu, işçilerin fazla hak istememelerini söylemişti.

Asgari ücret brüt 10.000 lira cıvarında iken Temmuz ayında yapılan hesaplamalara göre 4 kişilik bir ailenin yalnızca mutfak gideri 25.520 lirayı buluyor. (2 Ağustos tarihli Cumhuriyet) Türkiye Odalar Birliği'nin yayınladığı 1982 Yılı Ekonomik Raporu'nda yer alan verilere göre memur maaşlarının satınalma gücü 1970 yılındakinin yarısı bile değil.

Öte yandan zamların ardı arkası kesilmiyor. Halk günlük yaşamı sırasında Mustafa Kemal övgüleriyle birlikte zam haberlerini dinlemeye alışmış durumda. Zam haberlerinin yer almadığı yayın bültenleri alay konusu oluyor.

Taban filatları düşük tutuluyor ve bu yıl da aynı yöntemin izleneceği bilinmektedir. Çünkü 24 Ocak kararlarının mantığı bunu gerektiriyor. Zaten yeni Maliye bakanının açıklamaları ile İMF'ye verilen niyet mektubunda da bu konuda

sömürü çevrelerine teminat veriliyor. Örneğin: Daha önceki yıllarda kısmen iyi durumda olan pamuk üreticileri bu yıl perişan haldeler. Pamuk taban fiyatı 78 lira olarak tesbit edildi. Ama üreticiye peşin ödenen kilo başına 16 lira oldu ve geriye kalanı takside bağlandı. Bunun üzerine tüccar hemen fırsattan yararlanıp devreye girdi ve pamuğun kilosunu 40 lira peşin fiyatla aldı.

Kürdistan'da Sömürgeci Uygulamalar Ekonomik Alanda da Yoğunlaştırıldı

Faşist cunta işbaşına gelir gelmez Kürdistan'daki yatırım projelerini durdurmuştu ve bu karar halâ yürürlükte bulunuyor. Cunta ülkemizde tank, top ve uçaktan başka birşey bulunmasını istemiyor. Geçen süre zarfında sınır yöresinde yasak bölgeler oluşturuldu ve buralardaki köylü ailelerinin evlerinde bulundurabilecekleri eşyalar sınırlandırıldı. Kürdistanlı üreticiler için çok daha kârlı olmasına rağmen, hayvanların Suriye, İran ve Irak'a sevki eskisine oranla kat kat güçleştirildi. "Kaçakçılığı önleme" adı altında yürütülen bu politika ile Kürdistanlı üreticiler büyük kayıplara uğruyorlar. Çünkü adı geçen ülkelerde hayvan fiyatları Türkiye'dekinin çok üstündedir. Sınırları silah zoruyla kapalı tutan faşist cunta, Kürdistanlı üreticiden çok ucuza aldığı hayvanları kendi tüccarları eliyle ihraç etti ve yüzmilyonlarca liralık döviz kazandı. Böylece faşist çete Kürdistanlı üreticinin cebine girecek geliri de kendi tüccarına aktarmış oldu. Gene Kürdistan sınırı boyunca binlerce dükkânın kapalı tutulması da devam ediyor. Devlet bu uygulama ile Kürdistan'a Suriye, Irak ve İran üzerinden mal gelmesini engellemeyi amaçlıyor. Kürdistanlı tüketici kitle bu ülkelerden daha kaliteli malı daha ucuza satınalacağına, Türk burjuvazisinin pahalıya ürettiği, kalitesiz malları satın almak zorunda bırakılıyor. Böylece Kürdistan halkımız zarara uğrarken, Koç'lar, Sabancılar ve diğer büyük tekeller kârlarına kâr katıyorlar. Görüldüğü gibi faşist cunta dört dörtlük sömürgeci mantıkla hareket ediyor. Kürdistan'ın madenlerini, elektrik enerjisini, hayvan ve hayvansal ürünlerini ucuza kapatarak batıya götürürken, oraya diğer ülkelerden mal gelmesini de silah gücüyle engelliyor ve kendi burjuvazisinin metasını pazara sürüyor.

Ordu ile Yerli ve Yabancı Sermaye Arasındaki Kaynaşma Güçlendi

Kitlelerin ileri ölçülerde yoksullaştırılmasına ve iflaslara rağmen, büyük tekeller önemli miktarda kâr sağladılar. Bu arada özel olarak üzerinde durulması gereken konulardan biri de ordu ile sermayenin işbirliğidir. Faşist cunta döneminde Ordunun yerli ve yabancı tekelci sermaye ile olan ilişkileri daha da arttı, ekonomik faaliyetleri de buna paralel olarak yoğunluk kazandı.

Ordu Yardımlaşma Kurumu ve vakıflar Türkiye'nin ekonomik yaşamında ağırlığı olan birer ekonomik güce dönüşmüş bulunuyorlar. Bugün OYAK Türkiye'nin en büyük bir kaç tekeli arasında yer alıyor. Vakıfların mal ve para varlıkları da baş döndürücü bir hızla artıyor. Ordunun denetiminde bulunan tekeller özellikle de askeri-sınai kompleks ve otomobil alanında faaliyet gösteriyorlar.

"Kurumumuzun malvarlığı 1982 yılında 8 milyar 563 milyon liraya ulaşmış bulunuyor. Çeşitli işletmelerdeki hisselerimiz 2 milyar 603 milyon lira olup, sadece 1981'de bize 1 milyar 889 milyon lira kâr sağlamıştır. Son üç yıl içinde üyelerimize (Yani subay ve assubaylara) verdiğimiz sosyal yardım 1 milyar 832 milyon liradır". (29 Mayıs 1982 günü yapılan OYAK genel kurulunda Yönetim Kurulu Başkanı Emekli General Hasan Görmüş'ün yaptığı konuşma).

Gerek OYAK ve gerekse Vakıfların mal varlıkları cunta döneminde halktan zorla büyük ölçüde toplanan bağışlar da hızlı bir biçimde artış gösterdi. 1980 yılında OYAK'ın mal varlığı 4.6 milyar liraydı. Bugün bu miktar iki katına çıkmış bulunuyor. Gene Kara Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın mevcudu 1980'e göre 2 yılda 3 misli artış kaydederek 3 milyar 578 milyon liraya çıktı.

Okuyucular askeri birliklerin halktan silah zoruyla bağış diye topladıkları paraları bilirler ki Kara Kuvvetleri Komutanı Nurettin Ersin 5 milyon kişinin bağışta bulunduğunu açıklamıştı.

İşte böylesine zorbalıklarla halkı soyup soğana çeviren faşist cunta şimdi emperyalist tekellerle ve özellikle de ABD tekelci sermayesiyle ortaklaşa sanayi tesisleri kurma peşindedir.

TUSAS tarafından uçak sanayii kurma hazırlıkları son aşamasına gelmiş bulunuyor. Bunca açlığa ve yoksulluğa karşılık, savaş uçağı yapmak üzere on milyarlarca lira bu işe harcanacak. Diğer taraftan son günlerde gazetelerde yer alan haberlere göre Polis teşkilatının modernleştirilmesi için de 99 milyar liralık yeni bir program uygulamaya konulmaktadır. Böylece milyonlarca insanın işsizlik, yoksulluk ve benzeri sorunlarına çözüm aranacağı yerde, ölüm makinaları ile işkencelerin, zındanların yapımı hızlandırılıyor.

Kaldı ki bugün Türkiye'de hangi bankaya, hangi büyük sanayi ve ticari kuruluşa gidilse kilit noktalarda mutlaka karşımıza bir emekli subay çıkar. Şirketlerin yönetim kurullarında ve diğer kritik noktalarda emekli subayların bulunması patronlar için birinci tercih nedeni haline gelmiş bulunuyor.

Görüldüğü gibi iki yıldanberi yönetimi ele geçirmiş bulunan faşist cunta kurduğu baskı ve terör ortamında, milyonlarca insanı aç ve perişan hale getirmişken, yerli ve yabancı tekelci sermaye dilediği gibi at oynatıyor. Sömürü düzeninin yarattığı yük tümüyle emekçi yığınların omuzlarındadır. Ve orduda üst kademedeki subaylar da bundan paylarını alıyorlar.

Faşist cuntanın ekonomi alanında da tam anlamıyla başarısızlığa uğradığı gözle görülür derecede açığa çıkmış bulunuyor. İki yıl önce iktidara geldiklerinde generaller dünyanın her yerindeki faşistler gibi bir takım vaadlerde bulunmuş ve uyguladıkları baskı politikasına haklılık kazandırmaya çalışmışlardı. Ama geçen iki yıllık zaman onların yalanlarını açığa çıkardı ve maskelerini düşürdü. Onlar şimdi dünyanın başka ülkelerindeki benzerleri gibi nasıl defolup gideceklerinin telaşı içerisindeler. Çünkü hiç bir şeyi düzeltemeyip herşeyi daha da bozdular.

Gerekli olan faşist cuntanın diğer uygulamalarıyla birlikte ekonomik politikasını da kitlelere anlatmaktır. Faşizmin daha iyi teşhir edilebilmesi için bu zorunludur. Unutmamak gerekir ki kitle içerisinde yapılan çalışmalar ne derece somut verilere dayanırsa ikna edici niteliği de o ölçüde yüksek olur. Kitlelere onların günlük yaşamını etkiliyen ve varlığını her an hisettiren ekonomik sorunların götürülmesi, tartışılması bu yöndeki çalışmanın önemli bir bölümünü oluşturmalıdır.